

Janne Bondi Johannessen og Kristin Hagen (red.): *Språk i Norge og nabolanda. Ny forskning om talespråk*. Oslo: Novus forlag 2014, 335 sider.

Bogen *Språk i Norge og nabolanda: Ny forskning om talespråk* er en artikelsamling, som formidler den nyeste viden inden for talesprogsforskningen. Bogen består af et indledende kapitel samt 13 artikler skrevet af 21 førende sprogforskere i Norden. Artiklerne er inddelt i tre overordnede emneområder: *Syntaks: Ordstilling og konstruksjoner* (5 artikler), *Morfologi og fonologi* (4 artikler) samt *Leksikografi: leksikalske ord, partikler og funksjonsord* (4 artikler). Der findes bidrag skrevet på både norsk og svensk. Alle artikler er udstyret med et indledende abstrakt samt et engelsk ditto sidst i artiklen.

Som det fremføres i indledningen, er hensigten med bogen at formidle de nyeste landvindinger inden for talesprogsforskningen. Eller som redaktørerne formulerer det: ”helt ny forskning på et helt ferskt materiale” (s. 7). Bogen udspringer af et seminar, afholdt i 2013 på Oslo Universitet, om nyere forskning om dialekter og talesprog i Norden. De fleste af foredragene fra seminaret er nu samlet i denne bog. I de skriftlige bidrag er forfatterne blevet bedt om ikke at svinge sig op til ”høyttravende teoridiskussioner”, men hellere ”gøre artiklene tilgængelige for et noe bredere publikum enn det de vanligvis skriver for” (s. 7). Hvad der mere konkret menes med ”et bredere publikum”, bliver ikke præciseret, men ud fra formuleringen må man formode, at der snarere sigtes til lægfolk med interesse for sprog end til fagfolk med specialviden inden for lingvistik. En sådan målsætning stiller følgelig specifikke krav til hvordan man fremlægger resultaterne. Man bliver f.eks. nødt til at tage i betragtning, at læseren næppe er bekendt med fagterminologien, og at en bredere kontekstualisering af de forskellige problemstillinger er nødvendig. Meget af det som vi som sprogforskere lader være implicit må ekspliciteres.

Bogen må dermed betragtes som et bidrag til almen kundskabsformidling, og er på en måde en uafhængig opfølger til bogen *Språk i Oslo: Ny forskning omkring talespråk* (Novus forlag 2008, læs Dukes anmeldelse i NLT 28(1): 2010). Begge bøger er redigeret af Johannessen og Hagen, og sigter mod at formidle de nyeste forskningsresultater om talesprog. Det ser i det hele taget ud til, at almen sprogformidling er populært for tiden, i hvert fald i Norge. Man kan f.eks. i disse måneder opleve en udstilling ved navn ”Oslo sier. Språk i byen” på Bymuseet i Oslo (åben frem til sommeren 2017). Udstillingen har opnået stor succes blandt publikum (personlig kommunikation med museums-

direktøren), hvilket understreger, at der er bred folkelig interesse for sprog, og dermed potentielt også et marked for den aktuelle bog.

Den røde tråd i bogen er det nye empiriske materiale – *Nordisk dialektkorpus*, som alle artikler tager udgangspunkt i. Derudover er bidragsyderne stillet frit mht. hvilke sproglige fænomener de behandler, og hvordan de mere konkret vinkler deres undersøgelse. Tilgangen adskiller sig fra det, man normalt er vant til i forskningsbaserede artikelsamlinger, som oftest kredser omkring en snæver problemstilling eller et bestemt emnefelt. En interessant løsning, som kan byde på mange spændende resultater og iagttagelser. På den anden side kan en sådan tilgang medføre, at det bliver en samling af enkeltstående resultater, som stritter i hver sin retning uden en fælles referenceramme at knytte dem an til. Det kan blive svært for den almene læser at bevare overblikket.

Nordisk dialektkorpus er resultatet af et mangeårigt nordisk netværkssamarbejde. Formålet var at indsamle dialektdata fra de nordiske lande for, på et empirisk grundlag, at kunne undersøge grammatisk variation inden for ét eller på tværs af flere skandinaviske sprog (Johannessen et al. 2009). Korpusset består af transskriberede interviews og samtaler med 821 informanter fra 228 lokaliteter i Norge, Sverige, Danmark, Island og Færøerne (s. 15). Transskriptionerne er grammatisk tagget og samlet i et elektronisk søgbart korpus, som også er suppleret med lyd- og videofiler. Søgeprocedurer og -muligheder er i bogens indledende kapitel grundigt beskrevet og illustreret med *screenshots* af brugergrænsefladen. Den grundige beskrivelse er nyttig, da korpusset er frit tilgængeligt til forskningsformål, og introduktionen kan således fungere som lokkemad for nysgerrige læsere.

Af et talesprogskorpus at være har *Nordisk dialektkorpus* som helhed en betragtelig størrelse (p.t. over 2,8 millioner løbende ord). På den anden side er de fem delkorpusser af meget varierende størrelse (jf. tabel 1, s. 16 og følgende gennemgang s. 17-18). Den norske del udgør næsten 80 % af korpusset (ca. 2,2 millioner løbende ord), mens de øvrige fire varierer fra lidt over 300.000 løbende ord i svensk til 56.000 i islandsk. Det er således kun den norske del, der har den nødvendige størrelse for at kunne foretage data-drevne og kvantitativt funderede sprogundersøgelser. Samtidig betyder det, at sammenligninger med de andre sprog kun kan foretages i begrænset omfang. Heri ligger nok også en del af forklaringen på, hvorfor størstedelen af artiklerne handler om norsk, mens bidrag om dansk og de andre skandinaviske sprog er mere sparsomme.

Korpusset og dets oprindelige formål lægger op til undersøgelser af syntaktisk variation inden for ét eller på tværs af flere skandinaviske sprog og dialekter. Det frie emnevalg og frie vinkling af artiklerne har dog resulteret i 13 ganske forskellige bidrag. Bidragene dækker de traditionelle lingvistiske kerneområder, og giver et godt indblik i det mangesidige forskningsfelt som sprogforskningen beskæftiger sig med. Samtidig demonstrerer artiklerne hvilke varierede undersøgelsesmuligheder et enkelt sprogkorpus kan rumme.

De 13 artikler er som nævnt inddelt i tre overordnede emneområder. De fem artikler i første del *Syntaks: Ordstilling og konstruksjoner* tæller følgende: Kristine Bentzen om ordstillingen i sætninger med adverbialt *kanskje/kanske* i forfæltet i hhv. norsk og svensk; Tor Arne Haugen om polyvalente adjektivkonstruktioner i norsk skrift- og talesprog; Janne Bondi Johannessen, Marit Julien og Helge Lødrup om konstruktioner for ejerskabsrelationer på tværs af de skandinaviske sprog; Ida Larsson og Björn Lundquist om objektplacering ved partikelverber i svensk og norsk; samt Øystein Alexander Vangsnes og Marit Westergaard om ordstillingen i *hv*-spørgsmål i norsk.

Bogens anden del – *Morfologi og fonologi* – består af: Lars-Olof Delsing om ændringer i verbalsystemet i en nordsvensk dialekt; Thórhallur Eythórsson og Jóhannes Gísli Jónsson om kasusvariation ved oblique subjekter i færøsk og islandsk; Unn Røyneland og Brit Mæhlum om udbredelse af retroflektion i to norske dialekter ud fra et sociolingvistisk perspektiv; samt Leiv Inge Aa, Kristin Melum Eide og Tor A. Åfarli om kongruensbøjning af perfektum participium i tre lingvistiske kontekster i norsk.

Sidste del om *Leksikografi: leksikalske ord, partikler og funktionsord* omfatter fire artikler: Ruth Vatvedt Fjeld om slægtskabstermer i norske dialekter og skriftsprog; Helge Sandøy om anvendelsen af kvantorerne *einkvan*, *nokon* og *som* i norsk; Jan Svennevig om brugen af den pragmatiske diskursmarkør *nå* i norsk; samt Åse Wetås' sammenligning af *Nordisk dialektkorpus* med det ældre talesprogs materiale – *Norsk målføresynopsis*.

Artiklerne i samlingen demonstrerer, hvordan sproget og sprogbrugen varierer og forandrer sig over tid, og viser i den forbindelse også en metodisk og teoretisk diversitet, som går på tværs af redaktørernes emnemæssige inddeling af bogen.

Flere af studierne kigger på variationen af en sproglig variabel på tværs af norske dialekter eller på tværs af to eller flere skandinaviske sprog. Nogle forfattere tager en mere traditionel, dialektologisk tilgang til variationen, og fokuserer på lingvistisk og geografisk betingede variationsmønstre (f.eks. Bentzen,

og Vangsnes & Westergaard). Ved at inddrage et skriftsprogskorpus demonstrere Haugen, at der er forskelle mellem skrift- og talesprog (medial variation). Derudover er der flere forfattere, der forsøger at inddrage ikke-lingvistiske, sociale aspekter som forklaringen på variationen, men som konkluderet af forfatterne selv, og grundigere diskuteret af Røyneland & Mæhlum (se nedenfor), er *Nordisk dialektkorpus* ikke fuldt egnet til denne type variationsstudier.

Nogle artikler fokuserer på den historiske udvikling og undersøger hvordan sproget forandrer sig over tid. Larsson & Lundquist gør dette ved at inddrage ældre svensk skriftsprogsmateriale, for derved at sætte de forskellige udviklingstrin i moderne svensk og norsk i perspektiv. Sandøy og Svennevig demonstrerer i hver sin artikel, hvordan man på baggrund af samtidigt talesprog kan undersøge sprogforandringsprocesser over tid. De opererer med den fra sociolingvistikken kendte *apparent-time* hypotese (dk. forestillet tid, no. tilsynelatende tid), hvor sproglige forskelle mellem yngre og ældre sprogbrugere (mellem to generationer) ses som udtryk for en igangværende sprogforandring. Også Wetås' artikel, som drøfter sammenligneligheden af *Nordisk dialektkorpus* med det ældre dialektmateriale fra *Norsk målføresynopsis* (indsamlet i 1950-70), knytter an til sprogforandringsstudier. Hun argumenterer for, at man med en vis forsigtighed og med visse begrænsninger kan supplere det nye materiale med det gamle for dermed at undersøge sprogforandring over tid, hvilket hun illustrerer med nogle konkrete eksempler.

En tredje gruppe artikler tester eksisterende påstande og hypoteser på et empirisk grundlag. To artikler af hhv. Johannessen, Julien & Lødrup og Aa, Eide & Åfarli demonstrerer, hvordan man på baggrund af data-drevne undersøgelser kan tilbagevise eller i hvert fald justere eksisterende påstande fra den grammatiske litteratur. Delsing viser til gengæld, hvordan en generel hypotese kan bruges som forklaringsmodel for ændringer i en nordsvensk dialekt.

Endelig er der to artikler – Røyneland & Mæhlum og Fjeld – som delvis skiller sig ud fra de andre. Disse to bidrag indeholder en eksplicit drøftelse af værdien af *Nordisk dialektkorpus* som empirisk basis for andre sprogvidenskabelige discipliner end de oprindeligt tiltænkte dialektologiske syntaksstudier. Røyneland & Mæhlum vurderer korpuset ud fra en sociolingvistisk tilgang, mens Fjeld drøfter korpussets muligheder ud fra leksikografisk synsvinkel. De første konkluderer, at *Nordisk dialektkorpus* med fordel kan bruges til at opdatere eksisterende dialektkort, mens yderligere materiale bør inddrages, hvis man vil foretage grundigere analyser af variationsmønstre og forandringstendenser ud fra en sociolingvistisk tilgang. Også Fjeld konstaterer, at *Nordisk dialekt-*

korpus til en vis grad kan bidrage til leksikografisk arbejde, men at anvendelsen, som følge af korpussets størrelse, har sine begrænsninger.

Det er tydeligt, at forfatterne skriver om emner, som de har forsket i i årevis. Dette har en positiv effekt på kvaliteten af undersøgelserne. På den anden side medvirker dette til, at teksterne undertiden bliver lidt indviklede, da man opererer med et terminologisk apparat, som nok er kendt for lingvister, men som ikke nødvendigvis bliver forstået af det brede publikum. Nogle skribenter har nemmere ved at slippe den akademiske stil end andre, som glemmer at forklare og eksemplificere de anvendte begreber i tilstrækkeligt omfang.

Med tanke på samlingens homogenitet og mulighed for at blive forstået af den almene læser, havde det været ønskeligt med en mere ensartet praksis for angivelse (glosering og oversættelse) af eksempelsætninger. Nogle artikler anvender både glosering og oversættelse af danske eksempler (f.eks. s. 36), mens andre hverken gør det ene eller det andet for islandske og færøske eksempler (f.eks. s. 73), som trods alt ikke er umiddelbart forståelige for fastlandsskandinaver. Nogle fælles retningslinjer for eksempelangivelse, bl.a. baseret på en overvejelse af hvilke sprog der alment regnes som indbyrdes forståelige, havde været på sin plads.

Det er svært helt at undgå trykfejl og andre smuttere, og det vil man som læser generelt se igennem fingrene med. Der er dog et par ærgerlige fejl, som påvirker forståelsen. På side 255 er der f.eks. rod i tabel 8. Ordet 'lillebror' er angivet to gange, mens ordet 'storesøster' mangler. Fejlen er problematisk, da tabellen ikke kommenteres i teksten, og man kan derfor ikke ræsonnere sig frem til den rigtige læsning. På side 263 henvises der til kort 1 på den efterfølgende side, hvor man burde kunne se udbredelsen af de svenske og danske eksempler. På kortet kan man dog knapt nok se noget af Danmark. På side 234 diskuterer forfatterne fænomenet "smittsam supinum" og illustrerer dette med bl.a. sætningen (18c) *Han er heilt ferdig á stroke [stryke] kleda, han*. Eksemplet indeholder dog hverken et supinum eller et modalverbum før "den smitta infinitiven", som der ellers bliver hævdet i teksten, og som skulle være forudsætningen for "smitten".

Bogen giver mange interessante eksempler på hvordan sprog varierer og forandrer sig over tid, og hvordan variation kan forklares ved hjælp af både lingvistiske og ekstra-lingvistiske faktorer. Det er alt sammen meget spændende. Når man har været igennem hele bogen, sidder man dog tilbage med mange enkeltresultater, som kan være svære for den almene læser at få hoved og hale i. Man kunne have ønsket sig, at redaktørerne havde forsøgt at fremdrage nogle

fælleslinjer eller overordnede konklusioner på tværs af artiklerne. Det havde hjulpet den almene læser at bevare overblikket, og at få med et mere overordnet budskab eller to.

Mens redaktørerne i indledningen indikerede, at målgruppen skulle være det brede publikum, er jeg usikker på, i hvor høj grad bogen vil tiltale Ola Nordmann eller familien Danmark. Jeg vil dog absolut anbefale bogen til sproglige studerende ved højere læreanstalter. Udover at formidle den nyeste viden på talesprogsfronten, kan bogen fungere som inspirationskilde til videre forskning. Man kommer vidt omkring i de lingvistiske kerneområder. Desuden er artiklerne, måske lidt i modsætning til den ønskede målsætning, skrevet med en videnskabelig tilgang, hvor hypoteser bliver opstillet, påstande testet empirisk, resultater fortolket med en vis forsigtighed og med forbehold for empiriens utilstrækkelighed samt med inddragelse af tidligere forskningsresultater. Heller ikke mere garvede sprogforskere vil kede sig over bogen, men vil kunne finde interessante resultater om udviklinger i talesprog i norsk og de andre skandinaviske sprog.

Og får man efter at have læst bogen blod på tanden, og gerne vil vide mere om hvordan det står til med talesprog i nabolandet Danmark, kan man fortsætte læsningen med bogen *Hvad ved vi nu – om danske talesprog?* (redigeret af Gregersen og Kristiansen, 2015).

Henvisninger

- Duke, Janet. 2010. Anmeldelse af *Språk i Oslo: Ny forskning omkring talespråk*. *Norsk Lingvistisk Tidsskrift* 28(1), 127–131.
- Gregersen, Frans og Tore Kristiansen (red.). 2015. *Hvad ved vi nu – om danske talesprog?* København: Sprogforandringscentret.
- Johannessen, Janne Bondi og Kristin Hagen (red.). 2008. *Språk i Oslo. Ny forskning omkring talespråk*. Oslo: Novus forlag.
- Johannessen, Janne Bondi, Joel Priestley, Kristin Hagen, Tor Anders Åfarli og Øystein Alexander Vangnes. 2009. The Nordic Dialect Corpus – an Advanced Research Tool. I: Jokinen, Kristiina & Eckard Bick (red.) *Proceedings of the 17th Nordic conference of computational linguistics NODALIDA 2009. NEALT proceedings series*, vol. 4, 73–80.
- Udstillingen “Oslo sier. Språk i byen”, Bymuseet i Oslo (fra 4. maj 2016 til sommeren 2017). (<http://www.oslomuseum.no/16-oslomuseum/utstillinger/262-oslo-sier-sprak-i-byen>)

Anu Laanemets
Sprogforandringscentret
Københavns Universitet
Njalsgade 136
DK-2300 København S
Danmark
laanemets@hum.ku.dk